

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД В РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ В УМОВАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Карпова І. О.

*студентка 1 курсу магістратури
факультету фізичного виховання, здоров'я та туризму,
Запорізький національний університет;
асистент ерготерапевта,
Запорізька обласна клінічна дитяча лікарня
м. Запоріжжя, Україна*

*студентка Науковий керівник: **Багдановська Н. В.**
доктор біологічних наук, професор,
завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Постановка проблеми. Аутизм (розлади аутистичного спектру (РАС) – це стан, який виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вродженим та всебічним дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування. Його неможливо вилікувати, проте з часом можна скоригувати і адаптувати людину до соціального життя. За даними ВООЗ, 1 дитина зі 160 страждає РАС. Статичні дані свідчать про те, що РАС в 4,3 рази частіше зустрічаються у хлопців, ніж у дівчаток. Це пов'язано з тим, що у дівчаток дані розлади не діагностуються, тому що їхні особливості не відповідають стереотипам про аутизм, а симптоми можуть бути замасковані (згідно з даними Інституту дитячого розуму США).

Аналіз останніх досліджень. Розлади аутистичного спектра (РАС) визначаються за двома критеріями:

- Порушення соціальної взаємодії;
- Повторювана поведінка.

Ознаки порушення соціальної взаємодії:

– Дитина може встановлювати зоровий контакт, але не використовує його для спілкування (наприклад, вказує на бажаний предмет, щоб отримати, але водночас не переводить погляд на дорослого).

– Не слідкує за поглядом дорослого, і / або за вказівним жестом дорослого.

- Не адресує виразу обличчя дорослому з метою спілкування.

- Дитина не ділиться з іншими своєю радістю, інтересами, успіхами.
- Не реагує на своє ім'я, коли звать, щоб привернути увагу.
- Віддає перевагу грати самостійно, не залучає однолітків до гри, не повторює за ними дії.
- Розвиток мови не відповідає віку, наприклад, в 1,5–2 роки дитина не використовує слова.
- Дитина може вимовляти слова, фрази, але не використовує їх, щоб попросити що-небудь.
- Не використовує жести для спілкування, щоб повідомити або пояснити що-небудь.
- Використовує руку іншої людини як інструмент, водночас не встановлюючи зоровий контакт.

Ознаки повторюваної поведінки:

- Виявляє підвищений інтерес до певної іграшки або до певної частини предмета.
- Вибудовує предмети у вертикальні або горизонтальні ряди.
- Незвично використовує предмети, крутить їх, розглядає під певним кутом, обнюхує або простукує.
- Дитина незвично сильно реагує на певні звуки, дотики.
- Виконує дії в строго встановленому порядку та / або наполегливо вимагає цього від інших. Дитина робить незвичайні та / або повторні рухи пальцями або руками, часто кружляє або стрибає на одному місці.

Основними клінічними ознаками аутизму є:

1. Труднощі комунікації;
2. Побічні реакції на сенсорні подразники;
3. Порушення розвитку мови;
4. Стереотипність поведінки;
5. Соціальна взаємодія.

Рання дефектологічна діагностика дає змогу спланувати відповідну індивідуальну навчально-виховну корекційну програму; розвиток перцептивних, лінгвістичних, моторних, соціальних знань, умінь, навичок, а також корекцію соціально-несприятливих форм поведінки кожної дитини зокрема. Всі методи та етапи корекції аутизму максимально ефективні, коли вони індивідуально пристосовані, проводяться безперервно, довготривало й систематично.

Необхідні особливі принципи навчання аутичної дитини, що враховують її загальні та індивідуальні особливості. Корекційна робота направлена, головним чином, на розвиток емоційного контакту і взаємодію дитини з дорослими і з середовищем, афективний розвиток, формування внутрішніх адаптивних механізмів поведінки, а це, у свою чергу, підвищує загальне соціальне пристосування аутичної дитини, що є головним і дуже важливим в роботі дефектологів, логопедів, психологів та інших фахівців навчальних закладів, що стикаються з такими дітьми, а також їх батьків.

Корекційну роботу Нікольська О. С. пропонує в основних напрямках:

1. Розвиток відчуттів і сприйняття, зорово-моторної координації.
2. Розвиток навичок самообслуговування.
3. Розвиток мови і комунікативних схильностей.

Аналіз результатів першого етапу дослідження – вивчення індивідуальних психологічних особливостей дітей з аутизмом – засвідчив, що за шкалою оцінювання проявів дитячого аутизму CARS було виокремлено три групи дітей з низьким (діти з проявом окремих аутистичних порушень), легким або помірним і важким ступенем прояву аутистичних порушень, які відрізняються індивідуальними психологічними характеристиками .

До I групи увійшло 17% дітей, у яких за шкалою оцінювання проявів дитячого аутизму CARS виявлено окремі його прояви.

До II групи увійшло 58% дітей, у яких за шкалою оцінювання проявів дитячого аутизму CARS виявлено легкий або помірний ступінь аутистичних порушень. Діти другої групи, з легкою або помірною формою аутистичних порушень, характеризуються такими особливостями: у 17% дітей у сфері взаємин з людьми спостерігаються незначні відхилення – дитина може уникати зорового контакту, уникати дорослих або проявляти роздратованість, якщо намагатись привернути її увагу, бути дуже сором'язливою, не відгукуватись при звертанні до неї, як це зазвичай роблять діти, проявляти більшу прив'язаність до батьків, ніж її однолітки. 41% дітей мають помірні відхилення у взаєминах – діти часом байдужі (складається враження, що не помічають дорослих). Необхідні постійні примусові дії, щоб привернути увагу дітей. Діти ініціюють мінімальний контакт.

У 25% дітей спостерігається імітація з невеликими відхиленнями – дитина імітує найпростішу поведінку, наприклад, плескання в долоні або поодинокі звуки в більшості випадків. Іноді імітує після заохочення або із затримкою. Ще 25% мають помірні відхилення в імітації – діти імітують тільки іноді, і це потребує наполегливості та допомоги з боку дорослого.

Стереотипна поведінка РАС у дітей

Для дітей з аутизмом характерна стереотипна (повторювана) поведінка. Вони довго махають руками, обертаються навколо себе, пильно й тривалий час можуть дивитися на вентилятор, вибудовують в ряд різні предмети та іграшки (машинки, ляльки, кухлі тощо).

Порушення мовлення у дітей РАС

Розлади аутистичного спектра (РАС) відносять до групи розладів розвитку, які характеризуються порушеннями в таких важливих сферах розвитку дитини, як мова, комунікативні навички, навички типової поведінки та концентрації уваги, а також соціальної взаємодії.

Розвиток мовлення у дітей з дитячим аутизмом не є однорідним, а активна мова часто з'являється зі значними затримками, перешкодами,

або може не з'явитися взагалі. На думку Божени Одовською-Шляхчич, близько 30–40% дітей взагалі не використовують активну мову для спілкування з навколишнім середовищем.

Доктор Бігас стверджує, що одним з перших, та найпомітніших симптомів аутизму – це затримка розвитку мовлення. Діти можуть мати негармонійний розвиток мови, який проявляється частими регресіями, тобто втратою вже придбаних здібностей або затримкою або відсутністю подальшого розвитку.

Література

1. «Люди дощу» – хто вони? Або що ви знаєте про аутизм? URL : <https://phc.org.ua/news/lyudi-doschu-khto-voni-abo-scho-vi-znaete-pro-autizm>

2. Аутизм: симптоми та причини. URL: <https://medikom.ua/autizm-simptomu-i-prichiny/#:~:text=Для%20дітей%20з%20аутизмом%20характерна,%2C%20ляльки%2C%20кухлі%20тощо.>

3. Якщо у вашої дитини розлади аутистичного спектра. URL: <file:///C:/Users/Lenovo-S12/Desktop/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%8F%20%D0%BF%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B0/%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%BC/Autism%20spectrum%20disorders.pdf>

4. Дисфункції сенсорної інтеграції. Розвиток мовлення. URL: [https://autism.ua/about-autism/21-korysni-materialy/899-dysfunksii-sensornoj-intehratsii-rozvytok-movy-pry-aulyzmi#:~:text=%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%B0%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%B0%20\(%D0%A0%D0%90%D0%A1\)%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%8F%D1%82%D1%8C,%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B8%2C%20%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B6%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%97.](https://autism.ua/about-autism/21-korysni-materialy/899-dysfunksii-sensornoj-intehratsii-rozvytok-movy-pry-aulyzmi#:~:text=%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%B0%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%B0%20(%D0%A0%D0%90%D0%A1)%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%8F%D1%82%D1%8C,%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B8%2C%20%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B6%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%97.)

5. Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра. URL: <https://dnmcp.com.ua/sites/default/files/2019-02/19/5/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D0%B7%20%D0%A0%D0%90%D0%A1.pdf>